

تاریخ پیدایش قرآن بزرگ بخط زیبای بایسنقر

در شماره تابستان سال ۱۳۳۷ نشریه دانشکده ادبیات تبریز در مقاله کمال الدین جعفر خطاط تبریزی رئیس کتابخانه بایسنقر بن شاهرخ بچندین کلام الله بخط بایسنقر اشاره شده بود اکنون نیز تاریخچه و پیدایش یکی از آن قرآن‌ها را که بخط زیبای بایسنقر بیادگار مانده و از نفایس عالم و نوادر روزگار بشمار است بنظر قارئین محترم میرساند متأسفانه اغلب اوراق این قرآن در کتابخانه‌ها و موزه‌های دنیا پراکنده شده و در هر کجا که هست چون جواهر گرانبها در کمال عظمت و جلال و عزت احترام نگاهداری میشود این کلام الله بزرگ که طول هر صفحه آنرا دوزرعینم و عرض آنرا یک ذرع ده گره نوشته‌اند بخط ثلث بسیار زیبا بقلم بایسنقر بن شاهرخ خطاط زبردست عصر تیموری نوشته شده و در آن عصر بطرز زیبایی تذهیب کاری و جدول سازی شده چندین ورق آن در کتابخانه آستانه قدس رضوی موجود است محمد تقی خان متخلص بحکیم^۱ در گنج دانش که جغرافی بلاد ایرانرا نوشته در تحقیق شهر قوچان از توابع مشهد درباره پیدایش این قرآن مطالبی نوشته که بسیار شنیدنی است چنین گوید یکی دیگر از مشاهد معظمه در قوچان مزار سلطان ابراهیم پسر حضرت رضا علیه السلام است که بقعه و بارگاه و ایوان و صحن و مسجد عالی دارد که همه با عظمت کامل و شکوه تمام است اصل بنیاد اولی این بنا

۱- محمد تقی خان متخلص بحکیم از شعرا و مؤلفین دوره ناصرالدین شاه قاجار است کتابی در جغرافی بلاد ایران نوشته بنام گنج دانش که فقط یکبار در سال ۱۳۰۵ قمری در طهران چاپ شده است

را سلطان محمد خوارزمشاه نهاده و چون قبه و بارگاه را بانجام رسانید قبل از عمارت ایوان و صحن و سایر ملحقات آن خیر هجوم تاتار اشتهار یافت و خوارزمشاه با چنگیزخان دچار جنگ وجدال شد و ساختمان بقعه ناتمام ماند در قرون بعد بمروور ایام امرا و حکام عمارات این بقعه را تدریجاً با سایر ملحقات آن تعمیر و تکمیل نمودند بعضی از اوراق قرآن کریم بخط شریف میرزا بایسنقر بن شاهرخ کورکانی در این امامزاده دیده میشود که از معظم عجایب و تحف و نفایس عالم است

خطی چنانکه اگر این مقله زنده شود تراشه قلمش را بمقله بردارد

صفا و استحکام خط این قرآن زیاده از حد وصف و خارج از بیان است طول هر صفحه دو ذرعیم و عرض آن یک ذرع و ده گره طول هر سطر یک چارک و اندازه نوک قلم یک سانتیمتر است گویند چون نادرشاه شهر سمرقند را فتح نموده و مسخر ساخت مردم وحشی که از لشکریان و همراهان رکابی بودند این قرآن خط میرزا بایسنقر را که بر سر قبر صاحبقران امیر تیمور کورکان بود برداشته اوراق آنرا متلاشی و پنهان ساختند و چون نادرشاه افشار این قضیه را شنید امر کرد اجزای آن قرآنرا از دست مردم بگیرند و جمع آوری نموده جلد کنند رؤسای ایلات و اکراد قوچان که در آوردوی نادر بودند این مطلب را شنیده مقدار کثیری از اوراق پراکنده و جزوهای آن گوهر نایاب را بدست آورده چون لته و کاغذ عطاری بهم پیچیده شکسته و بسته خورد خورد در میان جهاز اشتران و پالان اشتران مستور ساخته به قوچان آوردند و در آنجا آن گوهر رخشنده را از ملافه ژنده بیرون آوردند اینست که اوراق آن کلام الله غالباً خورد خورد و شکسته و پاره است انتهى

بعداً در قوچان چندین ورق از آن قرآن که اغلب آنها پاره شده و قطعه قطعه بود پیدا شده و در همین امامزاده گذاشته اند در کتاب رهنمای مشهد مسطور است که مرحوم شاهزاده محمد هاشم میرزا افسر که در سال ۱۳۳۱ هجری قمری سمت ریاست معارف خراسانرا داشته در نتیجه مطالعه کتب کتابخانه استانه قدس رضوی

باین گنج گرانها اطلاع یافته سفری بقوچان نموده در آنجا بقصد تعمیر بقعه مشغول معاینه و خرابی عمارت بقعه امامزاده شده ضمن بررسیها و کاوش از زیر خرابهها و سنگ و خاک صندوق شکسته بسته ای بیرون میآید که درتوی آن مقداری از اوراق همین قرآن بایسنقری بوده متاسفانه اغلب آنها شکسته بسته و پاره پاره شده و بعضی قسمت های آن در اثر مرور ایام ضایع و پوسیده شده بود مراتب را بمرکز اطلاع داده و تقاضا میکند که دستور دهند اوراق نامبرده تحویل گنجینه آستان قدس رضوی گردد این پیشنهاد وی عملی و تمام آن اوراق تحویل گنجینه آستان قدس رضوی گردید ازین آن اوراق آستان قدس رضوی توانسته است تاکنون هفت ورق سالم بدست آورده اوراق آنها را مرتب و تذهیب کاری آنرا تعمیر و مرمت نموده بچارچوبه بسیار زیبا نهاده در معرض تماشا گذاشته اند و قبل از بدست آمدن این صندوق خود آستانه پنج ورق دیگر از قرآن مزبور بدست آورده بود که فعلا آنها زینت بخش موزه و کتابخانه آستان قدس رضوی میباشد و از اوراق این قرآن در بعضی کتابخانه های ترکمنستان و افغانستان و اروپا و کتابخانه سلطنتی ایران نیز هست عکس يك ورق آن که در کتابخانه سلطنتی است بنظر قارئین محترم میرسد معروف است نادر شاه افشار این قرآن را در تخت روانی گذاشته روی آن روپوشی از ترمه کشیده با کمال عظمت و جلال دربرشها و فتوحات بلاد پیشایش آورد و می بردند